

Улс төрийн намын Дүрэм, хөтөлбөр

/шалгах хуудас - 2/

д/д	Тусгах нийтлэг зүйл	Хуульд нийцсэн эсэхийг шалгах шалгуур Дараах асуудлыг Дүрэмд заана.	Зөрчил илэрсэн эсэх
УТНтХ-ийн 15.2. Намын Дүрэмд дараах нийтлэг зүйлийг тусгана.			
1.	Намын зорилго, үзэл баримтлал, үнэт зүйл УТНтХ-15.2.1	Улс төрийн намын үйл ажиллагаанд хориглохоор хуульд заасан үйл ажиллагааг /10 дугаар зүйл/ зөвшөөрөх агуулга илэрхийлээгүй, Дүрэм, хөтөлбөрийн заалт нь ийм үр дагавар үүсгэхээргүй байх.	
2.	Намын бүтэн болон товчилсон нэр, бэлгэ тэмдэг УТНтХ-15.2.2	- Нам нь оноосон нэртэй байх бөгөөд түүний төгсгөлд “нам” гэсэн ерөнхий нэрийг заавал хэрэглэнэ. (6.1) - Төрийн байгууллага, нутгийн өөрөө удирдах байгууллага, сүм хийд, өөр хуулийн этгээд, бусад намын нэр, бэлгэ тэмдэгтэй давхардсан буюу бусдыг төөрөгдүүлэхээр ижил, төсөөтэй байж болохгүй. (6.4) - Намын нэрийг бүтэн болон товчилсон байдлаар Дүрэмдээ заана. - Нэрийг олон янзаар бичихгүй, нэг мөр тусгана.	
3.	Намын гишүүнээр элсэх УТНтХ-15.2.3	Намын гишүүнээр элсэх шалгуур, үндэслэлийг заана.	
4.	Намын гишүүний эрх, үүрэг УТНтХ-15.2.3	Хуулийн 20.1, 20.2-т заасан нийтлэг эрх, үүргээс гадна Дүрмээр тусгайлан заах эрх, үүргийг нэрлэн зааж болно.	
5.	Намын гишүүнээс түдгэлзэх УТНтХ-15.2.3	Намын Дүрэмд гишүүнээс түдгэлзүүлэхтэй холбоотой зохицуулалтыг тодорхой тусгана: - Намын гишүүнээс түдгэлзэх, түдгэлзүүлэх үндэслэл; - Хугацаатай эсэх; - Гишүүнчлэл сэргэх зохицуулалт; - Намын гишүүнээс түдгэлзүүлэхтэй холбоотой шийдвэр гаргах журам; - Шийдвэр гаргах эрхтэй этгээдийг тодорхой нэрлэн заана.	

6.	Намын гишүүнээс хасах УТНТХ-15.2.3	Хуулийн 20.3, 20.4-т намын гишүүнээс хасах үндэслэлийг тусгайлан заасан. Намын Дүрэмд: - “намын дүрмийг санаатай зөрчсөн” - “намын үнэт зүйл, зарчмыг ноцтой зөрчсөн” гэж үзэх үйлдэл, эс үйлдэхүйг тодорхойлж заана.	
7.	Бусад сахилгын шийтгэл ногдуулах УТНТХ-15.2.3	- Сахилгын шийтгэлийн төрөл, шийтгэл оногдуулах үндэслэлүүдийг заана. - Сахилгын шийтгэл оногдуулах хөөн хэлэлцэх болон сахилгын шийтгэлгүйд тооцох хугацаа, үр дагавар зэргийг тодорхойлно.	
УТНТХ-ийн 16.1, 16.2. Намын бүтэц, зохион байгуулалт, удирдлагын тогтолцоо			
8.	Улс төрийн намын дотоод зохион байгуулалт, үйл ажиллагааг ардчилсан зарчимд нийцүүлэх УТНТХ-ийн 8 дугаар зүйл.	Дараах нийтлэг шаардлагыг хангана: - Намын удирдах дээд байгууллага, төлөөллийн төв байгууллага, гүйцэтгэх төв байгууллага, хяналтын байгууллагыг байгуулахдаа: ○ Нууц санал хураалт явуулах; (8.2.1) ○ Гишүүдийн оролцоо, ил тод байдлыг хангах; (8.2.2) ○ Нэр дэвшүүлэхдээ аль нэг хүйсийн төлөөлөл 30 хувиас доошгүй байх; (8.2.3) шаардлагыг хангахаар заана. ○ Аливаа асуудлыг шийдвэрлэхдээ олонхоороо хэлэлцэн шийдвэрлэдэг байх: (8.3) ▪ /Аливаа/ хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхын саналаар асуудлыг шийдвэрлэх, цөөнхийн саналыг хэлэлцэх боломж олгосон байх. ▪ Намын Дүрэм, хөтөлбөрийг батлах, түүнд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах болон сонгуульд нэр дэвшигчийг санал болгоход намын гишүүдийн оролцоог хангаж, саналыг сонсох агуулгыг тусгасан байх. ○ Нам бодлого, үйл ажиллагаанд эмэгтэй, ахмад, залуу, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд зэрэг нийгмийн сонирхлын бүлгүүдийн төлөөлөл, оролцоог хангах; (8.5) ○ Намын аливаа шийдвэр, үйл ажиллагаа нь хувь хүн болон нийгмийн бүлгийг аливаа хэлбэрээр ялгаварлан гадуурхах агуулга, үр дагавар үүсгээгүй байх (8.6)	

9.	Удирдах дээд байгууллагатай холбоотой Дүрмийн зохицуулалт УТНТХ-15.2.4, 17.1	Намын удирдах дээд байгууллага нь намын Их Хурал байна. /нэр нь өөр байж болно/ а/Хуралдах журам: - Ээлжит Их Хурал хуралдуулах хугацааг тодорхой заах. /Ж: “4 жил тутам 1 удаа”, “4 жил тутам 2 удаа” гэх мэт/ - Ээлжит болон ээлжит бус Их Хурлыг зарлах эрхтэй этгээд; - Хурлын төлөөлөгчийг сонгох журам; ○ Нэр дэвшүүлэхдээ аль нэг хүйсийн төлөөлөл 30 хувиас доошгүй байх шаардлагыг хангасан эсэх - Хурлын тов мэдэгдэх журам; - Хурал хүчинтэйд тооцох ирц; - Хэлэлцэх асуудал тогтоох эрх хэмжээ; - Шийдвэр гаргах журам; ○ Санал хураалтын журам б/Намын Их Хурал УТНТХ-ийн 17.2-т нэрлэн зааснаас өөр бусад асуудал хэлэлцэн шийдвэрлэх эрх хэмжээтэй байх бол түүнийг нэрлэн заана. в/Их Хурлын онцгой бүрэн эрхэд хуулиар харьяалуулсан асуудлыг бусад бүтцийн байгууллага шийдвэрлэх эрхгүй – хуулийн шаардлагыг хангана. (17.2)	
10.	Төлөөллийн төв байгууллагатай холбоотой Дүрмийн зохицуулалт УТНТХ-15.2.4, 17.3	Намын удирдах дээд байгууллагын чөлөө цагт ажиллах Төлөөллийн төв байгууллага - Их хурлаас Төлөөллийн төв байгууллагын бүрэлдэхүүнийг шууд сонгох эсхүл батламжлах аль нь болохыг заана. (17.2.2) - Бүрэлдэхүүний тоог тодорхой заана. (17.2.2) - Бүрэн эрхийн хугацаа нь “дөрвөн жил” эсхүл түүнээс бага хугацаатай эсэх - хэдэн жил байхыг заана. (17.2.2) - Гишүүдийг ямар журмаар нэр дэвшүүлэх /аль нэг хүйсийн төлөөлөл 30 хувиас доошгүй байх хуулийн шаардлагыг хангах/ (8.2.3) - Бүрэлдэхүүнд /аль нэг хүйсийн төлөөлөл 40 хувиас доошгүй байх хуулийн шаардлагыг хангах/ (17.7) - Гишүүний бүрэн эрхийн хугацаа, хугацаанаас өмнө өөрчлөгдөх, чөлөөлөгдөх, нөхөн сонгох зохицуулалтыг заана. - Нэг жилд хэдэн удаа хуралдахыг эсхүл тогтмол хуралдах хугацааг заана. (17.3) - Хурал зарлах, асуудал хэлэлцэх, шийдвэр гаргах журмыг тодорхойлно.	

		- Хуулийн 19.4, 19.5-д заасан журмыг батлахтай холбоотой зохицуулалтыг тусгана.(19.6) - Дотоод аудиторыг 4 жилийн хугацаатай томилно: (37.7) - o Хэн нэр дэвшүүлэх, хэрхэн хэлэлцэх, дахин эсхүл нөхөн томилох зэрэг асуудлыг Дүрэмд тусгана.	
11.	Гүйцэтгэх төв байгууллагатай холбоотой Дүрмийн зохицуулалт УТНтХ-15.2.4, 17.5	Намын Гүйцэтгэх төв байгууллага - Намын Их Хурлаас, эсхүл Төлөөллийн төв байгууллага алианаас нь сонгож байгуулахыг тодорхой заана. (17.5) - Бүрэн эрхийг хугацааг тодорхой заана. Хэдэн жилийн хугацаагаар сонгох. /ж: “4 жил”, “3 жил” гэх мэтээр заана/ (17.5) - 3-аас дээш хэдэн гишүүнтэй байх тоог тодорхой заана. (17.5) - Гишүүдийг ямар журмаар сонгох. /аль нэг хүйсийн төлөөлөл 40 хувиас доошгүй байх шаардлагыг хангах/ (17.7) - o Нэр дэвшүүлэх, хэлэлцэх, санал хураалт явуулахтай холбоотой зохицуулалтыг тусгана. (8.2.3) - Гишүүд нь бүрэн эрхийн хугацаанаас өмнө чөлөөлөгдөх, огцрох, өөрчлөгдөх тохиолдолд дахин эсхүл нөхөн сонгох зохицуулалтыг заана. - Гүйцэтгэх төв байгууллагын шийдвэр гаргах журмыг Дүрэмд заана. - Гүйцэтгэх төв байгууллагаас санхүүгийн асуудал хариуцсан удирдах ажилтныг сонгох журмыг Дүрэмдээ тодорхой заана: (17.5) - o Хэн нэр дэвшүүлэх, хэлэлцэх журам, шийдвэр гаргах зохицуулалтуудыг тодорхой заана.	
12.	Хяналтын байгууллагатай холбоотой Дүрмийн зохицуулалт УТНтХ-15.2.4, 18 дугаар зүйл.	Намын Хяналтын байгууллага Их хурлаас Хяналтын байгууллагын бүрэлдэхүүнийг сонгох (17.2.2) бөгөөд дараах зохицуулалтуудыг Дүрэмд тусгана: - Хяналтын байгууллагыг Их Хурлаас сонгох журам: - o Нэр дэвшүүлэх, хэлэлцэх, шийдвэр гаргах санал хураалт явуулах журмыг заана. (8.2.3, 17.7) - o Гишүүд нь хугацаанаас өмнө өөрчлөгдөх тохиолдолд нөхөн сонгох зохицуулалтыг заана. - Бүрэлдэхүүний тоог тодорхой заана. (17.2.2) - Бүрэн эрхийн хугацааг тодорхой заана. (17.2.2) - Намын Хяналтын байгууллагын гишүүнээр намын Төлөөллийн байгууллага болон Гүйцэтгэх төв байгууллагын гишүүн, орон тооны ажилтныг сонгохыг хориглосон шаардлагыг хангана. (18.2)	

		- Намын Хяналтын байгууллага хараат бусаар ажиллах бөгөөд түүний үйл ажиллагаанд хөндлөнгөөс нөлөөлөхийг хориглох хуулийн шаардлагыг хангана. (18.3) - Хяналтын байгууллагын “маргаан хянан шийдвэрлэх журам”-ыг хэн, ямар журмаар батлах талаар заана. (18.5)	
13.	Намын салбар болон бүтцийн бусад нэгжтэй холбоотой Дүрмийн зохицуулалт УТНтХ-15.2.4, 15.2.10, 19 дүгээр зүйл.	а/Бодлогын судалгааны байгууллага байгуулахтай холбоотой зохицуулалтыг тусгана. - Намын Бодлогын судалгааны байгууллагыг хаанаас байгуулах, хэдэн хүний бүрэлдэхүүнтэй ажиллах, бүрэлдэхүүний тоо, хугацаа, эрх, үүрэг, ажиллах журмыг Дүрэмдээ тодорхой заана. - Намын Бодлогын судалгааны байгууллагын бүрэлдэхүүнийг ямар журмаар сонгож, томилохыг Дүрэмдээ тодорхой заана. б/Намын дэргэд бусад байгууллага байгуулах эсэхийг намын Дүрмээр өөрөө тодорхойлно. УИХ-ын сонгуульд нэр дэвшигчийг сонгох ажлыг зохион байгуулах хороо байгуулах тохиолдолд: (19.4) - Хорооны бүрэлдэхүүнд тавих шаардлага - Хороог байгуулах журам - Ашиг сонирхлын зөрчлийг зохицуулах журам - Үйл ажиллагааны журмыг Дүрэмд тодорхой заана. Салбар болон бүтцийн бусад нэгж байгуулах тохиолдолд, тэдгээрийг байгуулах болон татан буулгах үндэслэл, журмыг тодорхой тусгана. (15.2.10) - Ямар шаардлага хангасан тохиолдолд салбар нэгж байгуулагдсан гэж үзэх, гишүүнчлэл, бүртгэл, нутаг дэвсгэрийн харьяалал - Салбар нэгжийн даргыг сонгох, чөлөөлөх зэргийг тодорхой заана. УТНтХ-ийн 41.1-д заасан арга хэмжээг авахад хүргэсэн алдаа, зөрчлийг намын орон нутгийн нэгж гаргасан тохиолдолд хэрхэх талаар намын Дүрэмд заана. (41.3) УТНтХ-ийн 42.1-д заасан арга хэмжээг авахад хүргэсэн алдаа, зөрчлийг намын орон нутгийн салбар нэгж гаргах тохиолдолд хэрхэх зохицуулалтыг намын Дүрэмд заана. (42.4)	

14.	Намын даргатай холбоотой Дүрмийн зохицуулалт УТНтХ-15.2.5	Намын дарга - Намын даргын бүрэн эрхийн хугацааг тодорхой заана. Ж: “3 жил”, “4 жил” гэх мэт. - Бүрэн эрхийн хугацаа нь дуусгавар болсон тохиолдолд хэрхэх талаарх зохицуулалтуудыг тусгана. Намын даргын эрх хэмжээг тодорхой заана. - Намын дарга /санхүүгийн тайланд гарын үсэг зурах/-аас бусдаар намын санхүү, төсвийн үйл ажиллагаанд захиран зарцуулах эрхтэйгээр оролцохыг хориглоно. (37.11) - Намын дарга нь аль нэг аж ахуйн нэгж, байгууллагад санхүүтэй холбогдсон ажил, албан тушаал эрхлэхийг хориглоно (37.5) гэх хуулийн шаардлагуудыг хангана. Намын даргыг сонгохтой холбоотой журмыг тусгана. - Даргыг удирдах дээд байгууллага, эсхүл төлөөллийн төв байгууллага алинаас нь сонгох, батламжлах эсэхийг заана. (17.6) - Намын даргад нэр дэвшүүлэх эрх, болзол шаардлага; - Намын даргыг сонгох асуудал хэлэлцэх журам; - Санал хураалт явуулах журам; Намын даргыг чөлөөлөх, огцруулах процедурыг заана: - Санал гаргах; - Хэлэлцэх; - Шийдвэр гаргах журмыг тодорхой заана. Намын даргыг нөхөн эсхүл дахин сонгох журмыг тодорхой заана.	
15.	Намын Дүрэмд нэмэлт, өөрчлөлт оруулахтай холбоотой Дүрмийн зохицуулалт УТНтХ-15.2.6	Намын Дүрэмд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах зохицуулалт: - Намын Дүрэмд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах санал гаргах эрхтэй этгээдийг, - Намын Дүрэмд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах асуудлыг хэлэлцэх, шийдвэр гаргах эрхтэй этгээдийг тодорхойлно. - Намын Дүрмийг батлах бүрэн эрхийн хүрээнд түүнд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах эрх нь Их Хурлын онцгой бүрэн эрхэд хадгалагдах зохицуулалтыг Дүрэмд тусгана. (17.2.1) - Намын Төлөөллийн төв байгууллага хуульд заасны дагуу намын дүрэмд өөрчлөлт оруулах асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэх журмыг тодорхойлно: (17.4) ○ Хуульд заасан хязгаарлалтыг хангуулна.	

		- Намын Дүрэмд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах ажиллагаа /процесс/-г тодорхойлох: ○ Санал гаргах, төсөл боловсруулах, хэлэлцэх үйл явц; ○ Төслийг хэлэлцэн батлах журам; ○ Нэмэлт, өөрчлөлт хүчин төгөлдөр болох зохицуулалт;	
16.	Намыг өөрчлөн байгуулах, үйл ажиллагааг нь зогсоохтой холбоотой Дүрмийн зохицуулалт УТНтХ-15.2.7, 17.2, 17.2.3	Намыг өөрчлөн байгуулах, үйл ажиллагааг зогсоох шийдвэр гаргахтай холбоотой зохицуулалт: Намыг өөрчлөн байгуулах, үйл ажиллагааг нь зогсоох шийдвэрийг намын Их хурал гаргах эрхтэй. - Энэ талаарх шийдвэр гаргах процессыг тодорхойлох: ○ Санал гаргах, хэлэлцэх, шийдвэр гаргах журмыг Дүрэмдээ тодорхой заана. ○ Намыг өөрчлөн байгуулсан, үйл ажиллагааг нь зогсоосон шийдвэр хүчин төгөлдөр болох, үүсэх үр дагаврыг журамлах.	
17.	Жендэрийн тэгш байдлыг хангахтай холбоотой Дүрмийн зохицуулалт УТНтХ-15.2.8	Жендэрийн тэгш байдлыг хангах. Нэр дэвшигчийг сонгох, томилох, албан тушаалаас чөлөөлөх, тэдгээрт жендэрийн тэгш байдлыг хуульд нийцүүлэн хэрхэн хангах талаар заана.	
18.	Намын хөрөнгө, орлогыг бүрдүүлэх, зарцуулах, тайлагнахтай холбоотой Дүрмийн зохицуулалт УТНтХ-15.2.9	Намын хөрөнгө, орлогын талаарх зохицуулалт: Орлого бүрдүүлэх. Орлого төвлөрүүлэхтэй холбоотойгоор хуулийн дараах шаардлагуудыг хангана: - Нам нь хуульд заасан орлогыг зөвхөн нэг банкны дансаар хүлээн авах бөгөөд өөр харилцах данстай байхыг хориглоно. (26.7) - Нам дээрх орлогыг цахим мөнгөөр хүлээн авахыг хориглоно. (26.8) - Хуулийн 34.6-д заасан хориглосон этгээдээс хандив, тусламж, санхүүжилт шууд болон шууд бусаар авахыг хориглоно. (10.1.5) - Сонгуульд нэр дэвших эрх олгохдоо намын гишүүн, дэмжигчээсээ барьцаа, дэнчин болон бусад аливаа хэлбэрээр мөнгө болон мөнгөн бус хөрөнгө, үйлчилгээ өгөхийг шаардах, авахыг хориглоно. (10.1.6) Гишүүний татварын талаар тодорхой заана: - Гишүүний татварын хэмжээг сар эсхүл жилээр тодорхой заана. “Нэг сарын татварын хэмжээ нь нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний 5	

		хувиас хэтрэхгүй байх”, “сонгуульт гишүүний сарын татварын хэмжээ нь нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээнээс хэтрэхгүй байх” хуулийн шаардлагуудыг хангана. (32.2, 32.3) - Татварын хэмжээг хэн /намын аль байгууллага/ тогтоох, татварын бүртгэл хяналтыг хэн хариуцах, хугацаандаа татвараа төлөөгүй тохиолдолд авах арга хэмжээ гэх мэтчлэн татварын хэмжээ, бүрдүүлэхтэй холбоотой журмыг тодорхой тусгана. (32.1) - Татвараас хөнгөлөх, чөлөөлөх эсэх талаарх зохицуулалтыг тусгана. (32.6) Хэрэв татвараас хөнгөлөх, чөлөөлөх бол: ○ Татвараас хөнгөлөх, чөлөөлөх хувь хэмжээ, шалгуур, үндэслэлийг заах. Намын хөрөнгө орлогыг зарцуулах. Намын хөрөнгө орлогыг хуульд заасан үйл ажиллагаанд зарцуулах хувь хэмжээг тодорхой заана: (26.3) - Төрийн санхүүжилтийн 20-оос доошгүй хувийг эмэгтэй, ахмад, залуу, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд зэрэг нийгмийн бүлгүүдийн улс төрийн оролцоог дэмжих, сургаж бэлтгэхэд зарцуулах; (26.3.1) - Төрийн санхүүжилтийн 15-аас доошгүй хувийг намын гишүүдийн болон иргэдийн улс төрийн боловсролыг дээшлүүлэх, ардчилал, хүний эрхийн үнэт зүйлийг нийтэд таниулахад зарцуулах; (26.3.2) - Төрийн санхүүжилтийн 15-аас доошгүй хувийг намын хөтөлбөр, бодлого боловсруулахад чиглэсэн судалгаа хийх, төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх, намын дотоод ардчиллыг хөгжүүлэхэд зарцуулах; (26.3.3) - Дээрх 3 зорилтот санхүүжилт тус бүрийн гуравны нэгээс доошгүй хувийг намын Бодлогын судалгааны байгууллагын үйл ажиллагаанд зарцуулах (26.4) Дээрх хуулийн шаардлагуудыг тус тус хангуулна. - Энэ хуулийн 26.3-т заасан санхүүжилтийг тухайн зорилгоос өөр зориулалтаар зарцуулахыг хориглох (26.5) хуулийн шаардлагыг хангана. - Төрөөс үзүүлэх санхүүгийн дэмжлэгийг салбар болон бүтцийн нэгжид хуваарилахтай холбоотой асуудлыг тусгана: (27.13) ○ Санхүүгийн дэмжлэг хуваарилах, хуваарилахгүй байх шалгуур, нөхцөл; ○ Хувь хэмжээ; ○ Шийдвэр гаргах эрх хэмжээ, процесс.	
--	--	--	--